

הלכות והשקפות ליום הכפורים - שיעור 728

I. פסקי רב שלמה זלמן אויערבאך מספר הליכות שלמה

- (א) מי שאמר לשון הרע ואין חכירו יודע מזה ואם יגלה לו הדבר כדי לבקש מחילתו יצטער לא יגלה לו הדבר וזה כרב ישראל סלאנטער ודלא כהחפץ חיים (כלל ד - י"ג) (דף מ"ד)
- (ב) עיו"כ שכת' לומר וידוי בתפלת מנחה אינו צריך לחזור על התפלה ויש לו לומר הוידוי אפילו סמוך לחשיכה (דף מ"ט)
- (ג) שיחה ביום הכפורים אודות אכילה במוצאי היום מותר (שש"כ כ"ט - ל"ט)
- (ד) מנעלים הדומים במראיתם ממש לנעלי עור אסור מפני מראית העין (דף ע"ז)
- (ה) מי שצמא מותר לו לשתות מים קודם שיבדיל על הכוס במוצאי יוה"כ פ' ורק אם אמר אתה חוננתנו או ברוך המבדיל קודם (שש"כ ס"ז - כ"ה)
- (ו) המעוברות חייבות גם בזמננו בכל דיני התענית מלבד שהרופא אומר שצריכה לאכול ואפילו אם רק ספק וכן כשהגיעה שעת הלידה וגם אין צריך שתדקדק בשיעורים (דף פ"ג)
- (ז) חולה שאינו יכול להתענות כל היום ולדעת הרופאים אם ימתין עד אמצע היום יצטרך בודאי לאכול שיעור שלם מוטב שיתחיל לאכול מיד בבוקר פחות פחות מכשיעור (שש"כ ל"ט - הערה ס"ט)
- (ח) חולה האוכל ביוה"כ ומברך לאחר המזון מזכיר יום הכפורים הן בברכת המזון הן בברכת מעין שלש (דף ל"ג)
- (ט) חולה מסוכן שמחויב לאכול ואינו אוכל אין כאן מצוה אלא עבירה דהוי מצוה הבא בעבירה (שש"כ ל"ט - הערה ד)
- (י) לשיטת הרי"ף והרמב"ם נותנים לחולה שיש בו סכנה לאכול כרגיל בלי שיעורין ודין זה דשיעורין נאמר רק לגבי מעוברת שהריחה רע או לגבי חולה שאין בו סכנה אשר עשוי להסתכן אם לא יאכל (שש"כ ל"ט - הערה כ)

II. עוד הלכות

- (א) להאכיל קטן בן ט' ממתקים דעת המנחת יצחק שטעם שמותר להאכיל קטן ביוה"כ הוא משום סכנה ולכן ממתקים אסור אמנם דעת הפר"ח (תרי"ח) דאין היתר אכילה משום סכנה אלא משום דאינו חל איסור תורה על הגוף של קטן וזה מתורת הותרא ולכן ממתקים מותר (ספר שבת שבתון דפיס פ - ס"ג)
- (ב) אם יכול לנעול קטן שאינו בר חינוך מנעלים של עור עיין ביומא (ע"ח): דתינוקות מותרין בכללן חוץ מנעלת הסנדל משום הנך דלאו רביתיהו גזרו בהו רבנן הנך דרביתיהו הוא לא גזרו ועיין במאירי (דף ע"ח: ד"ה "היתר") דאסור לנעול מנעל של עור לקטן דלאו בר חנוך משום דלא תאכילום וכן משמע בר"ן על הרי"ף (רי"ש פ"ח) ושער המלך (הלכות שציתת העשור) ועיין בפרי חדש (סימן תרי"ח - סוף סק"ח) דלא נאסר איסור דלא תאכילום אלא דבר שאיסורו מגופו אבל כאן שהמאכל מותר אלא שהשעה אוסרתו התירו חכמים כיון דרביתיהו בהכי אבל מענינים הוצאה ברשות הרבים על ידי קטן לא משמע כן עיין בשש"כ (מסדרה א - ל"ז - קנ"ד) דאין איסור בדבר ועיין בשו"ת יביע אומר (יו"ד א - סימן ד) אבל בספר קטנים בהלכה (דף 156) כתב דבספר חינוך הבנים (דף מ"ז) לאיסור וגם שהגאון מדעברעצין דלא ספינן לקטן איסורא בידים. וצריך שאילת חכם
- (ג) קטן פחות מבן תשע אין מענין אותו ואם רוצה להחמיר מוחזין בידו (רמ"א תרע"ז - ז) ומאכילים אותו אפילו בליל יום כפורים (אלף המגן סק"ז)
- (ד) וקטן פחות מי"ג שנים אין צריך להשלים מדרבנן כלל רמ"א (שס) ומ"ב (סק"ט)
- (ה) מעשים שהיו (כ) באשה סומא זקנה (ל) חולה מסוכן שרפואתו לשתות חלב אתון אסורה (ז) ר' ישראל מסלנט במגיפה (ז) החזו"א נתן מעות לחולה שיסע לרופא בשבת (ה) המהר"ש מבעלז כשהיה מסוכן אכל בשמחה גדולה
- (ו) חייב אדם להתבטל מתפילה בציבור ביוה"כ כדי להאכיל את אביו פחות מכשיעור

דמי שבידו למנוע חטא ולא מונעו נתפס הוא באותו עון (תוס' שזעונו כ"ט.) משא"כ תפילין דהתם האב יהיה אנוס ופטור מקיום מצות עשה

ז) עדיף שחולה ישכב בביתו כל היום ויצום מללכת להתפלל ואוכל חצי שיעור (שש"כ ל"ט - הערה ז"ד)

ח) חולה שצריך לאכול יטול ידיו עד הפרק דאין זה רחיצה של תענוג (שש"כ ל"ט סק"ח) ואין מזמנין אחר האכילה (מבקשי תורה ז' ע"ד)

ט) למי שאסור להתענות ביוה"כ כל התרופות אסור משום שליכא חיוב להכין עצמו שיכול להתענות ורק יש מצוה לאכול מהיקש תשיעי לעשירי וגם לחוש לחשש איסור דהיתר רפא רפא חל רק על מחלה ואין למילף שיהיה חידוש זה גם כדי שיוכל לקיים מצות הצום ולכן אף בעיוה"כ אסור לקחת התרופות (אג"מ ג - ז) ורשאי לאכול אף כשצריך לאכול הרבה ואף כשאפשר ליתן לו האינטרע ווינעס בעיוה"כ (אג"מ ד - ק"א ג)

י) מי שהוא ברי ויש לו כאב ראש קל פעמים מפני התענית אסור ליקח תרופות אפילו ערב הצום אם לקיחת הסם הוא רק להקל על הצום ולא לרפא המחלה (משמעות האג"מ ג - ז) וכ"כ השדי חמד ונהגו להקל (פסקי תשובות תרי"א - ב) עיין שם בגדר של ענוי ביוה"כ

יא) חולה שאין בו סכנה כגון שנפלה למשכב או מצטערה כל גופה שליכא סכנה להתענות צריכה להשים הקאפסול לתוך פי הטבעת אפילו ביוה"כ (אג"מ ז - ק"א ב)

יב) תרופה אשר טעמה אינו מר אסור לחולה שאין בו סכנה (שש"כ ל"ט - ח) ואם טעמה מר שאין בה הנאה לחיך לדעת השאגת אריה (סימן ע"ה) גם כן אסור דכיון דאכלן אחשבינהו (הרא"ש ז"פ כל שעה סימן ב) אמנם לדעת רוב הפוסקים דמותרת דלא אמרינן אחשביה בתרופות (אג"מ ז - ז' - ז"ט) ואפילו אין טעמו מר (אג"מ ג - ה) ועיין בשו"ת מנחת שלמה (י"ז) שדן לענין תרופות שטעמן מר מעט אם גם הן מותרות ומעוטפת בנייר מותר לחולה שאין בו סכנה לפי שאין בזה הנאת גרון ואין דרך אכילה בכך ואף כשהתרופה אין טעמה מר (שש"כ ל"ט - ח) בשם הגרש"ז אויערבך) ובשתיית מים אסור ואך אם מערבבים דבר דדרכו לפגום טעם המים תלוי במחלוקת הנ"ל ואם ישתה המשקה מר פחות מכשיעור יש עוד סניף להתיר

יג) זקן בן 85 שהוא ברי מ"מ גופו שונה מכל אדם ואולי מצבו כקטן ולכן צריך לשאול הרופא אם הוא צריך לצום

יד) זקן מבולבל דינו כשוטה מ"מ צריך להניח לפניו ויאכל מעצמו ביוה"כ וכעין מה שכתוב בשער הציון (תר"מ - ח) שאסור להאכיל את הקטן בידיים חוץ לסוכה אבל מותר להניח לפניו לאכול ואם ע"י נכרי קל יותר (שבת שכתון ז' ע"ז)

טו) רב ש.ז. אויערבך נהג במוצאי יוה"כ ליטול ידיו ג"פ לסירוגין עד הפרק משום שבשחרית נטלו הידים רק עד קשרי האצבעות (מבקשי תורה ז' ע"ד)

טז) והוא נהג לקדש הלבנה בעשי"ת לזכות במצוה אחרת (ס)

III. ההשקפות עיין בשיעור 484

- א) יום הכפורים הוא יום ה' (תקומא וישלח ז) לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו לנו
- ב) עיקר התשובה היא האמונה הפשוטה "שה' הוא האלקים" ועל זה אמר הפסוק שובה ישראל
- ג) לכן בתשובה יש ג' עיקרים (א) חרטה לשעבר (ב) קבלה להבא (ג) ויודי על העבר
- ד) הרוצה לשוב בתשובה שכרו רב מאד יותר מכל התקופות הקדמונים שהם לא עמדו בנסיונות קשים כמו היום ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה (יומא פ"ז: ורמז"ס ז - ה)
- ה) עיקר העבודה של ערב יום הכפורים יש שש מצות חיובן תמידי שלא יפסקו מעל האדם
- ו) המחברת מיוחד לעניני תשובה - עצה טובה בענין תיקוני המצות והמדות

גמר חתימה טובה

נפס' לעילוי נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה אלא אורתי' באשה רחל ב"ר לרשון חנוך הענין הכפן ע"ה ולעילוי נשמת אחי' ביקר ר' איסר ז'אב ב"ר אליעזר ליפא ע"ה